

Operačné zosilňovače

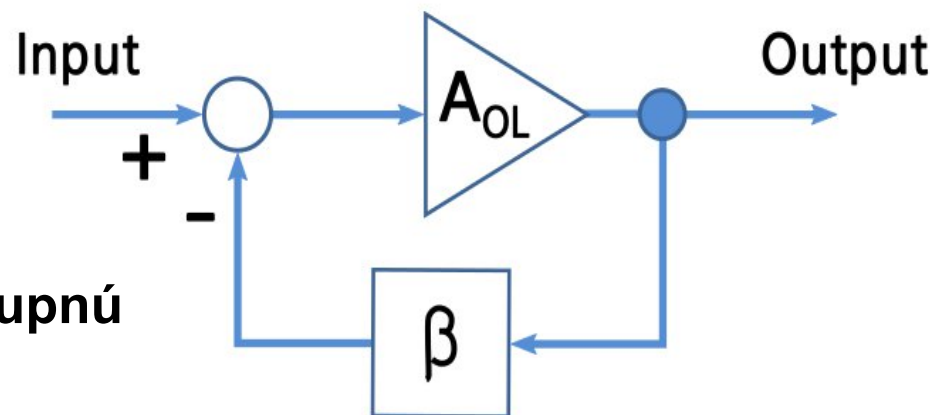
Richard Balogh, 2023

11. História

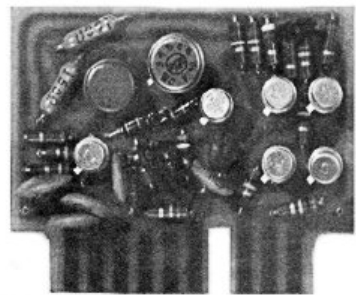
Spätná väzba - feedback

- 👍 Zosilnenie obvodu je menej citlivé na zmeny hodnôt jednotlivých súčiastok
- 👍 Vplyv šumov je menší
- 👍 Dá sa znížiť nelineárne skreslenie
- 👍 Môžeme ovplyvniť vstupnú aj výstupnú impedanciu
- 👍 Môžeme rozšíriť šírku pásma zosilňovača

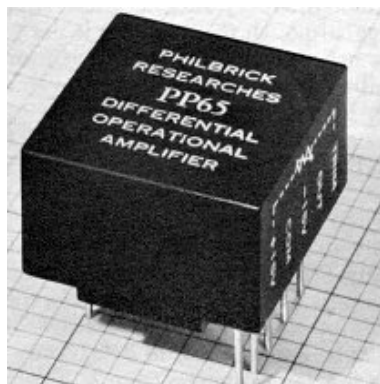

DOBRA spätná väzba môže byť aj **ZÁPORNÁ**

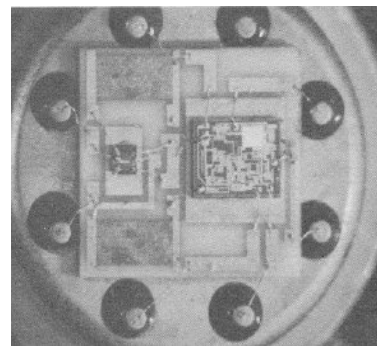
11. História Technology

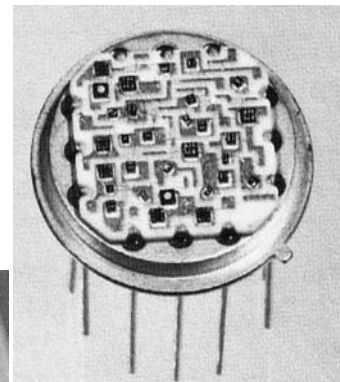
GAP/R's model P45: a solid-state, discrete op-amp (1961)

GAP/R's model PP65: a solid-state op-amp in a potted module (1962)

Early FET input AD op-amp (1970)

ADI's HOS-050: a high speed hybrid IC op-amp (1979)

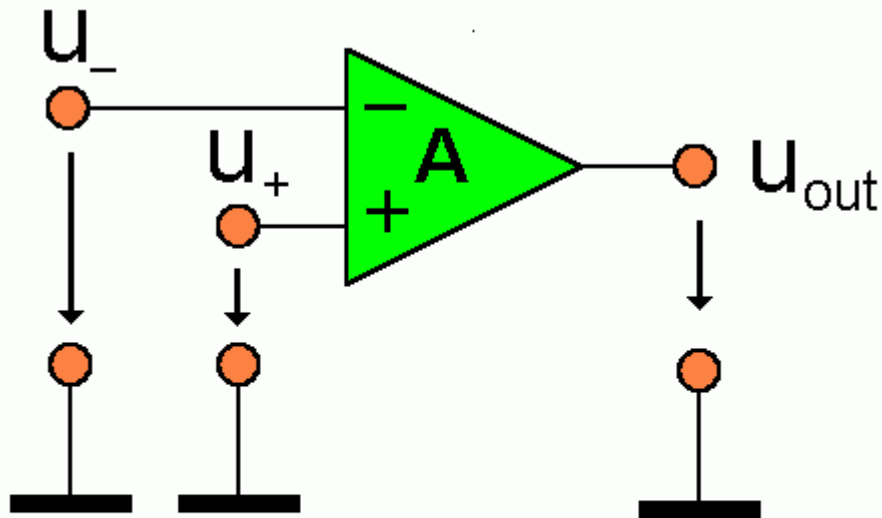

TI's OPA2188: first zero-drift, 36-V operational amplifier (2012)

Operačný zosilňovač

operational amplifier, Op-Amp

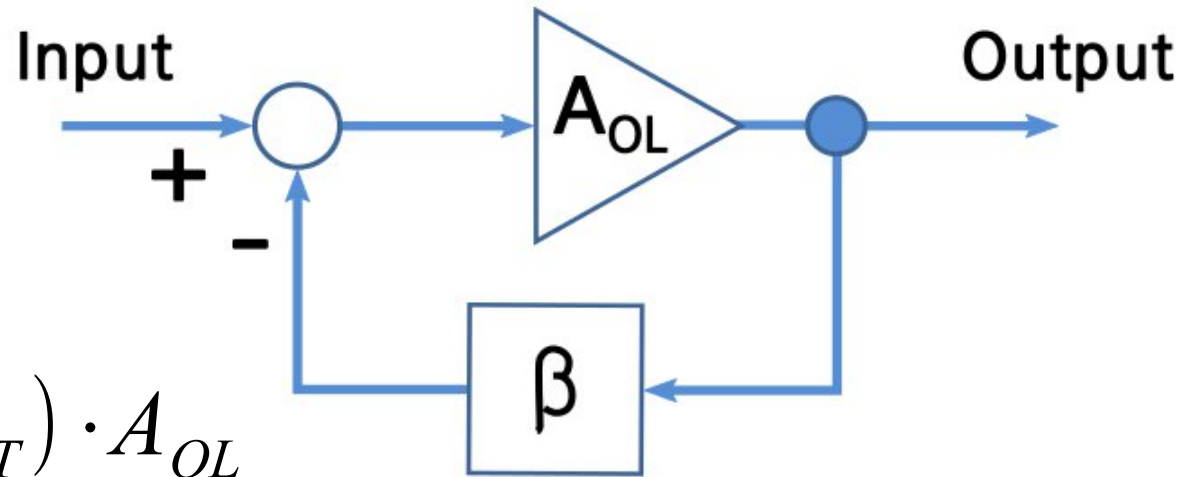

$$u_{out} = A (u_+ - u_-)$$

Ideálny zosilňovač:

- 1) $A = \infty$
- 2) $R_{vst} = \infty$
- 3) $R_{výst} = 0$
- 4) $f_{max} = \infty$
- 5) $u_{out} = 0$ ak $u_{diff} = 0$
- 6) $u_{max} = \infty$

Spättná väzba

$$u_{OUT} = (u_{INP} - \beta u_{OUT}) \cdot A_{OL}$$

$$u_{OUT} = u_{INP} A_{OL} - u_{OUT} \beta A_{OL}$$

$$u_{OUT} + u_{OUT} \beta A_{OL} = u_{INP} A_{OL}$$

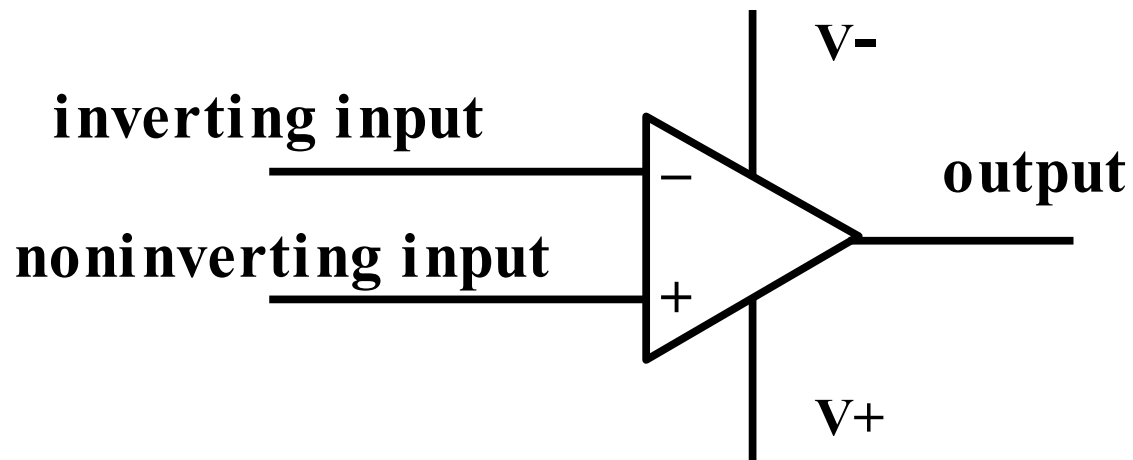
$$u_{OUT} (1 + \beta A_{OL}) = u_{INP} A_{OL}$$

$$u_{OUT} = u_{INP} \frac{A_{OL}}{(1 + \beta A_{OL})}$$

ak platí $A \gg 1$

$$u_{OUT} = u_{INP} \frac{1}{\beta}$$

Operačné zosilňovače

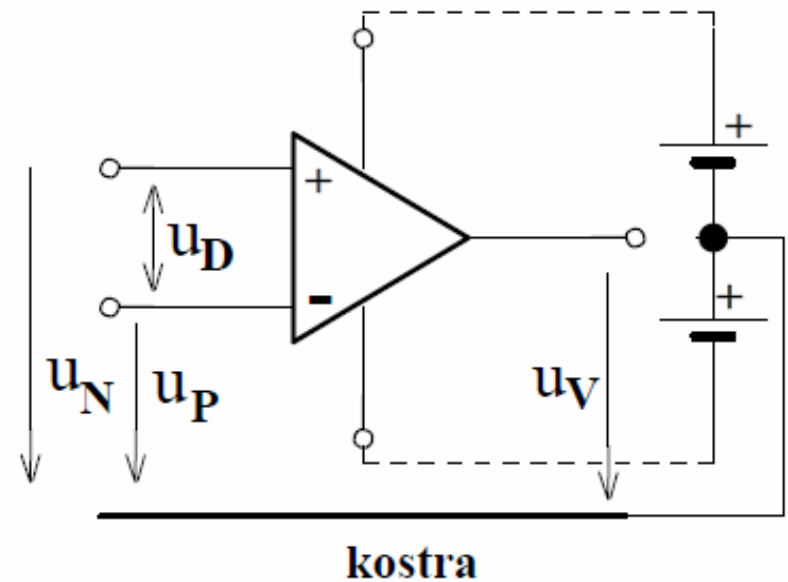

Operačný zosilňovač s napájaním.

a.) symetrický vstup - asymetrický výstup

Poznámka:

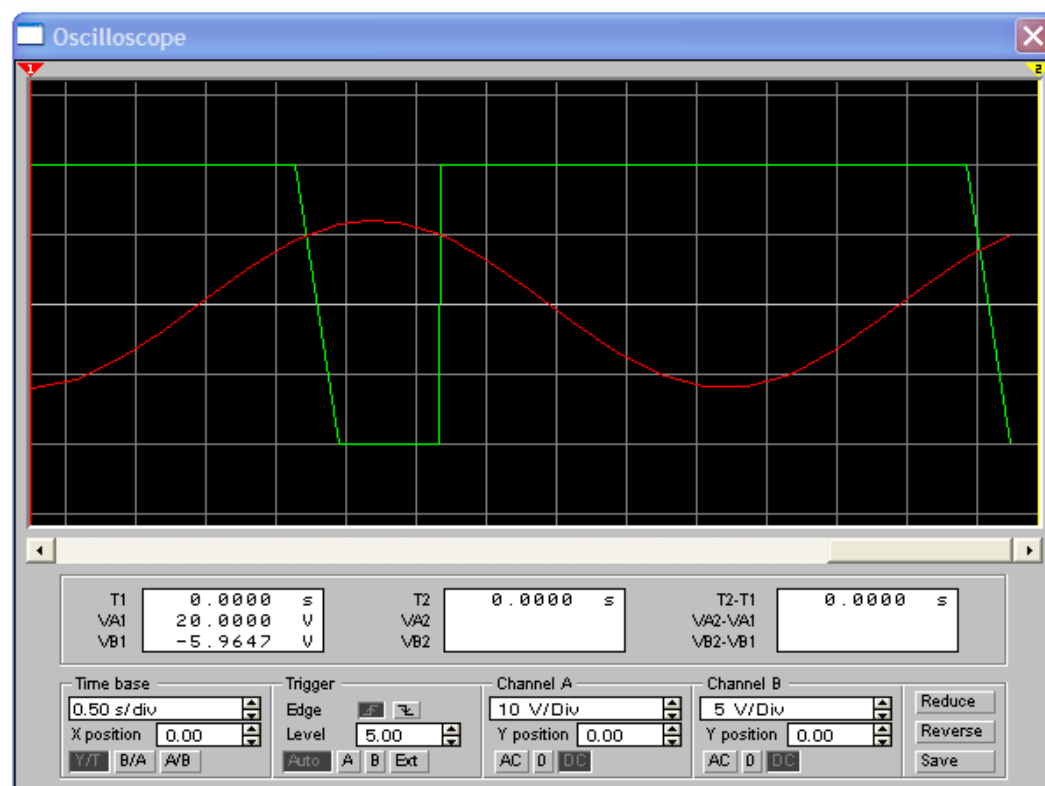
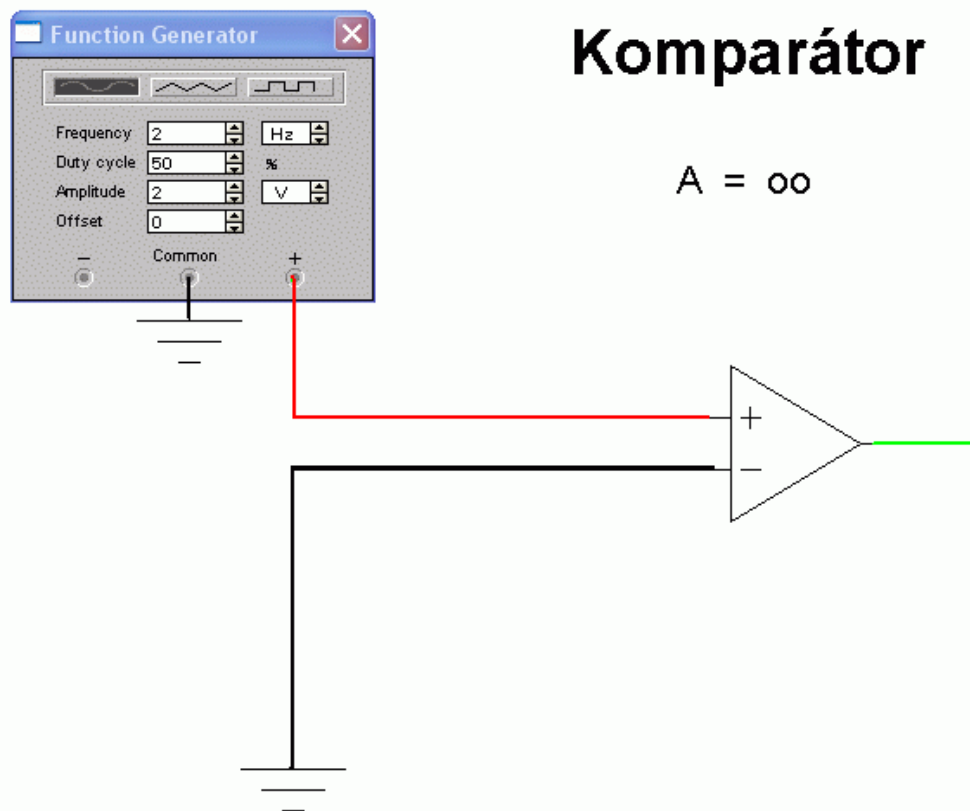
Je to najbežnejšie použitie a zapojenie OZ

Operačné zosilňovače

Komparátor

$$A = \infty$$

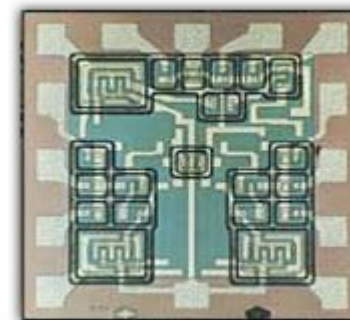

Operačné zosilňovače

Základné druhy

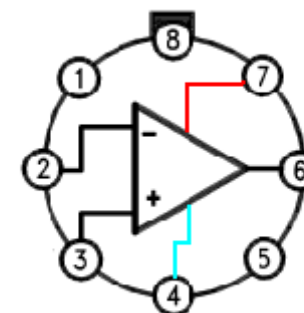
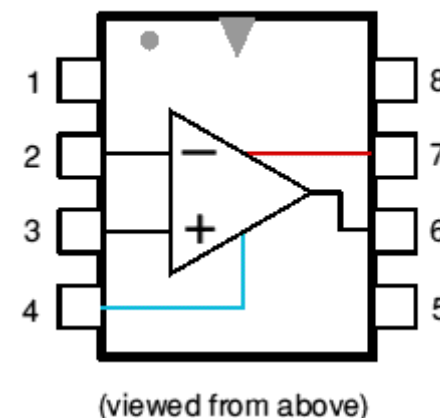
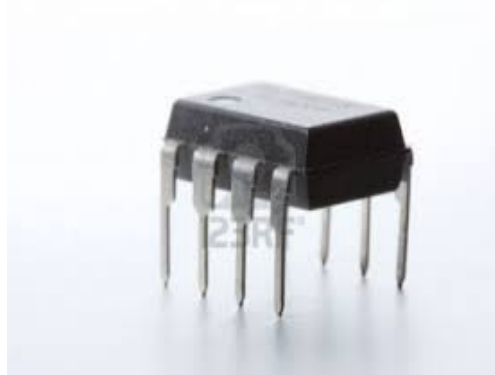
Technológia

- monolitické
- hybridné

Prevedenie

- kovové diskové púzdro TO (8 vývodov)
- plastové radové púzdro DIL
- plastové púzdro SMD

Operačné zosilňovače

Napájanie

Súmerné

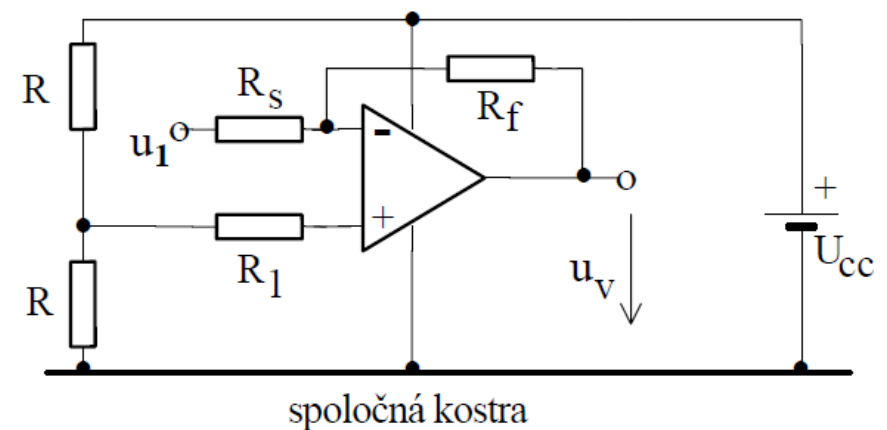
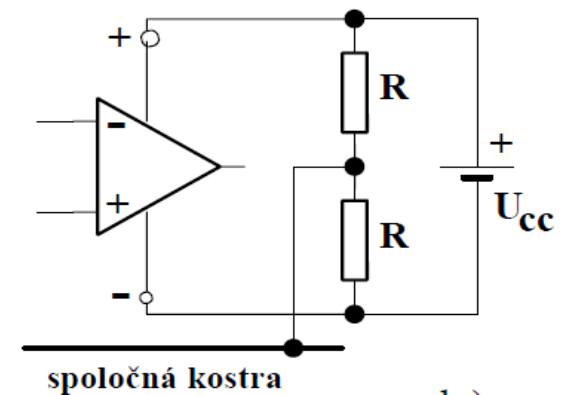
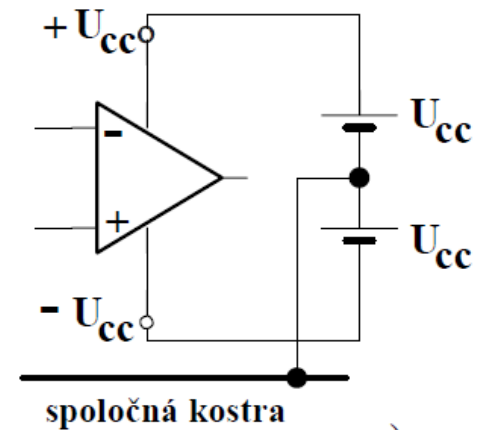
- súmerný $\pm U_{cc}$
- súmerný s jedným zdrojom umelý stred

Nesúmerné

- jeden zdroj
  - vhodnejšie pre $\sim$ signál (oddelený kondenzátorom)
  - odpory R a R1 posúvajú prac. bod do stredu U_{cc}
  - nulová úroveň vstupu i výstupu je potom $0,5U_{cc}$
  - u_v - len kladné hodnoty

Poznámka:

Lepšie výsledky dávajú OZ priamo určené pre jeden napájací zdroj (presnejšie, menšie drifty)

Operačné zosilňovače

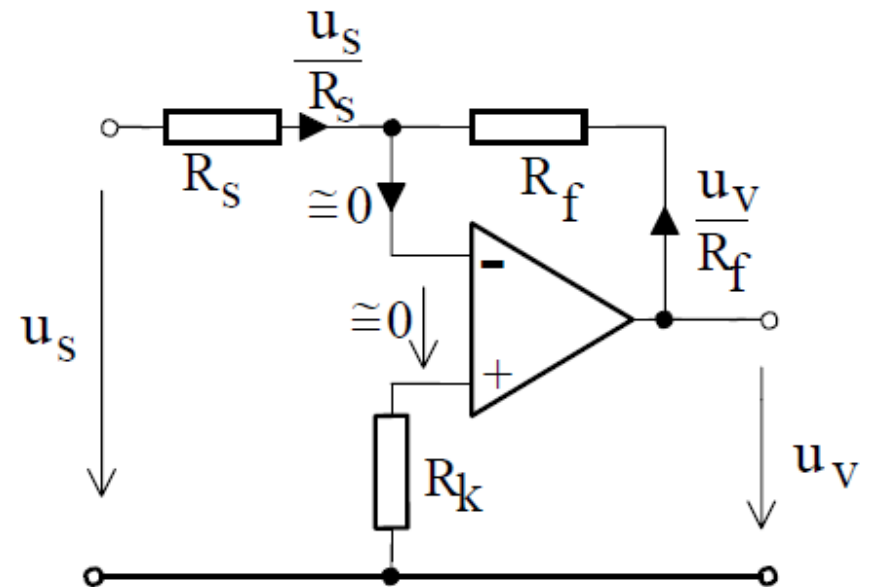
Invertujúci zosilňovač

$$\frac{u_s}{R_s} = -\frac{R_f}{R_s} u_s$$

$$R_k = \frac{R_f R_s}{R_f + R_s}$$

$$R_{vst} \simeq R_s \quad a \quad R_{výst} \simeq \frac{R_v}{\beta A_0}$$

- platí $A_{sv} \ll A_0$ ($A_{sv} < 0,01 A_0$)
- pre odpory platí
veľké – prúdy zrovnateľné s I_{N0}
malé – prúdy $< I_{vmax}$

$$u_v = -\frac{R_f}{R_s} \cdot u_s$$

Operačné zosilňovače

Neinvertujúci zosilňovač

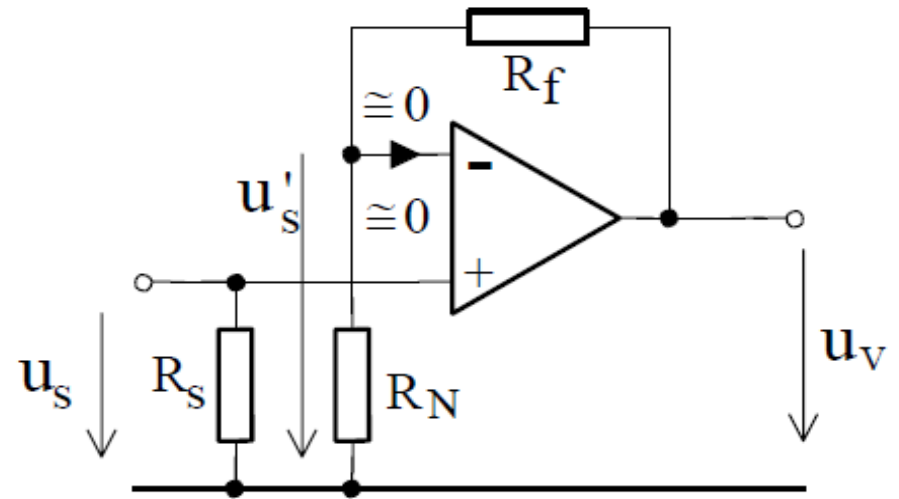
$$u'_s = \beta u_v = \left(\frac{R_N}{R_N + R_f} \right) u_v$$

β – činiteľ spätnej väzby

$$R_{vst} \approx R_{CM} \quad \text{resp.} \quad R_{vst} = \frac{R_D}{1 + \beta A_0}$$

$$R_{výst} \approx \frac{R_v}{\beta A_c}$$

$$R_S = \frac{R_f R_N}{R_f + R_N}$$

$$u_v = \left(\frac{R_f}{R_N} + 1 \right) \cdot u_s$$

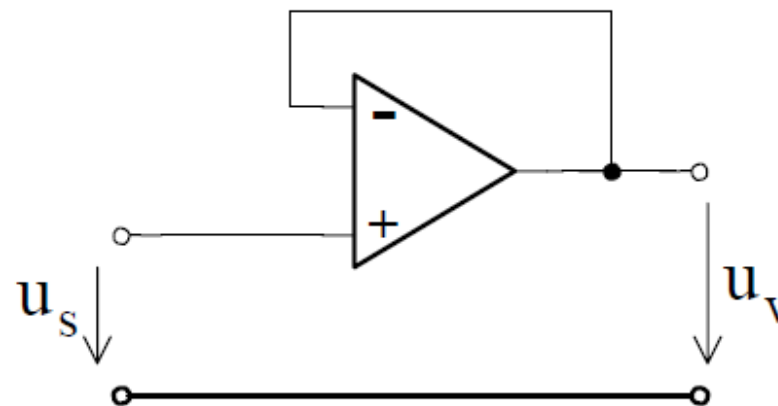
ak : $u_s \cong u'_s$

Operačné zosilňovače

Napät'ový sledovač

Neinvertujúci zosilňovač s $A=1$

- A_u je 1 , teda $u_s = u_v$
- $R_{vst} \approx 10^9 \Omega$, $R_{výst} \approx 10^{-3} \Omega$
(pre bipolár. vstupy)
- impedančný prevodník

Operačné zosilňovače

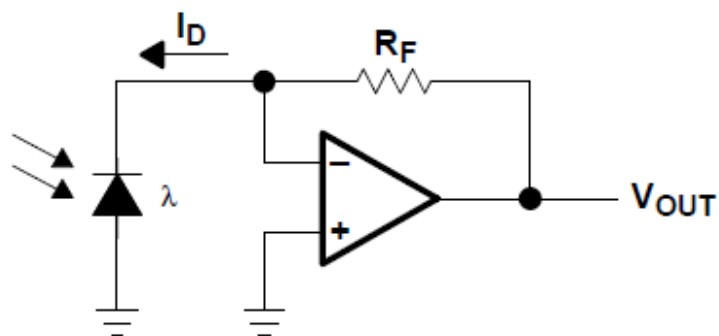
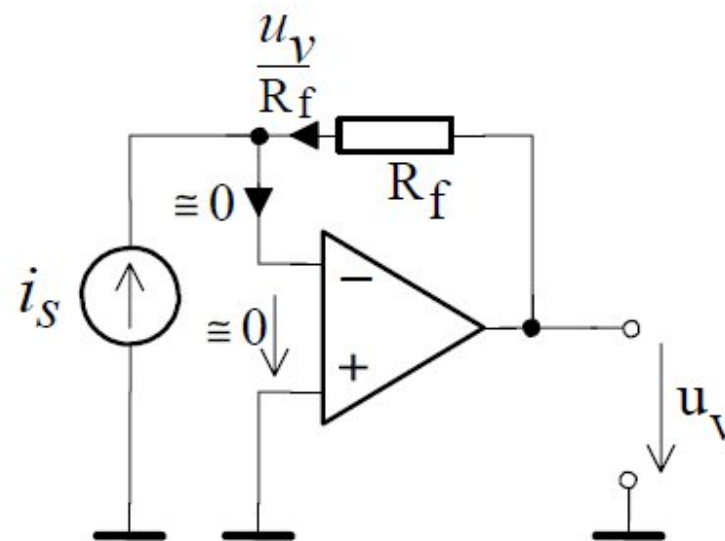
Prevodník $I \rightarrow U$

Paralelná sieť z napät'ového výstupu

Riešenie: $u_D \cong 0$, $i_{vst} \cong 0$

$R_{vst} \rightarrow 0$ a $R_{výst} \rightarrow 0$ (nulové sú pre ideálny OZ)

$$i_s = \frac{u_v}{R_f}$$

$$u_v = -i_s \cdot R_f$$

Operačné zosilňovače

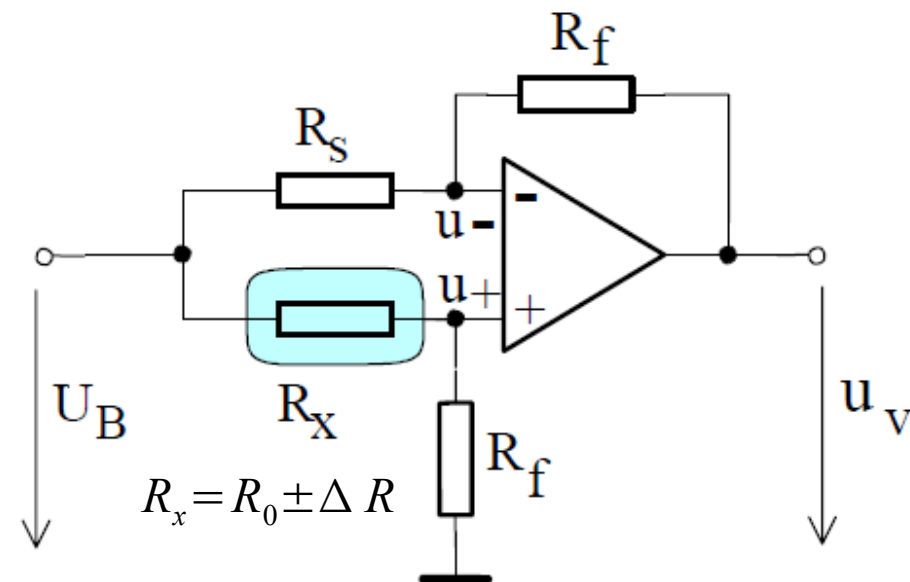
Aktívny mostík

Časť mostíka tvoria SV obvody zosilňovača

Riešenie:

$$\frac{R_f}{R_s} + 1 \gg \Delta R \Rightarrow u_v \approx -U_B \frac{R_f}{R_s} \frac{\pm \Delta R}{\frac{R_f}{R_s} + 1}$$

- ☺ menej súčiastok
- ☺ linearita
- ☺ u_v nezávisí od pomeru R_f/R_s
- ☺ ľahšie vyváženie obvodu R_s

- ☹ treba kvalitný OZ s veľkým CMRR, A_0 a malými I_{No}

a ak zvolíme pomer odporov $\frac{R_f}{R_s} \gg 1$

$$u_v \approx -(\pm \Delta R_x) U_B$$

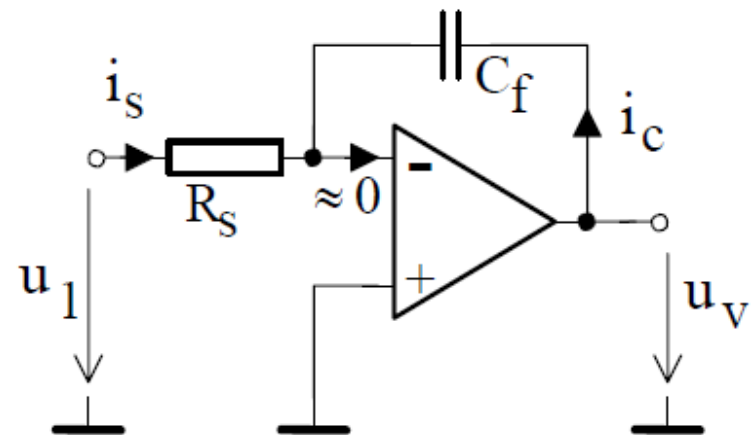
Operačné zosilňovače

Integrátor

Prúd do OZ $\approx 0 \rightarrow -i_c = i_s$

$$i_s = \frac{u_1}{R_s}; \quad i_c = C_f \frac{du_v}{dt}$$

$$\frac{u_1}{R_s} = -C_f \frac{du_v}{dt}$$

$$u_v = -\frac{1}{R_s C_f} \int u_1 dt$$

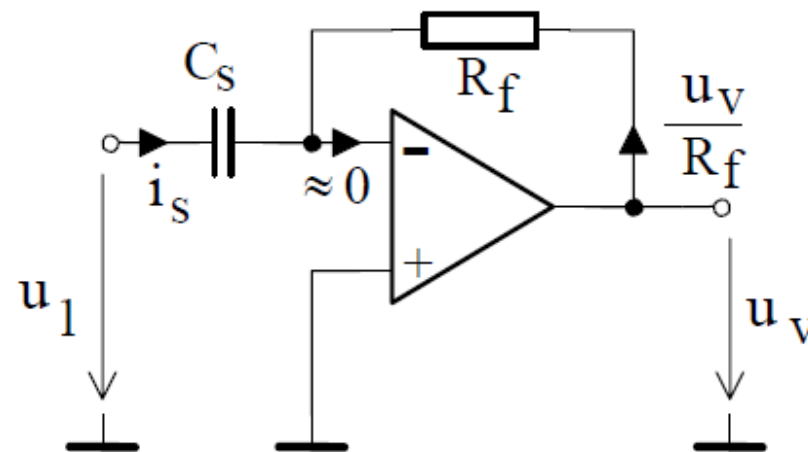
Poznámka: Kondenzátor - kvalitné dielektrikum, aby zvodové prúdy neboli na úrovni kľudových prúdov. Nie sú vhodné elektrolyty.

Operačné zosilňovače

Derivátor

Pre vstupný uzol (-) na obr. platí

$$i_s = - \frac{u_v}{R_f}$$

$$C_s \frac{du_1}{dt} + \frac{u_v}{R_f} = 0 \Rightarrow$$

$$u_v = -R_f C_s \frac{du_1}{dt}$$

Poznámka: Kondenzátor - kvalitné dielektrikum, aby zvodové prúdy neboli na úrovni kludových prúdov. Nie sú vhodné elektrolyty.

Operačné zosilňovače

Richard Balogh, 2023

11. História

Spätná väzba - feedback

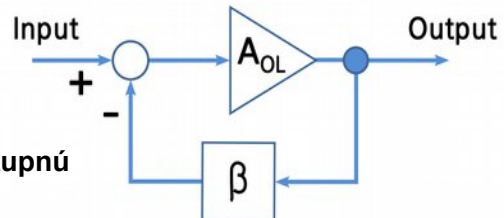
👍 Zosilnenie obvodu je menej citlivé na zmeny hodnôt jednotlivých súčiastok

👍 Vplyv šumov je menší

👍 Dá sa znížiť nelineárne skreslenie

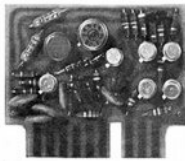
👍 Môžeme ovplyvniť vstupnú aj výstupnú impedanciu

👍 Môžeme rozšíriť šírku pásma zosilňovača

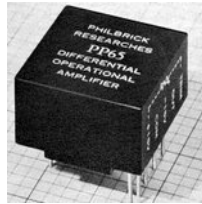

DOBRA spätná väzba môže byť aj **ZÁPORNÁ**

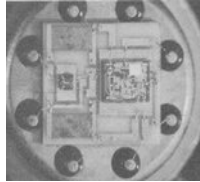
11. História Technology

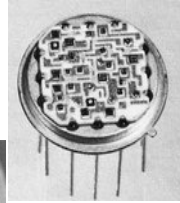
GAP/R's model P45: a solid-state, discrete op-amp (1961)

GAP/R's model PP65: a solid-state op-amp in a potted module (1962)

Early FET input AD op-amp (1970)

ADI's HOS-050: a high speed hybrid IC op-amp (1979)

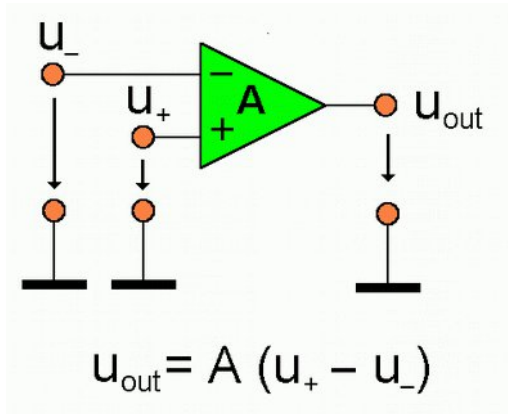

TI's OPA2188: first zero-drift, 36-V operational amplifier (2012)

Operačný zosilňovač

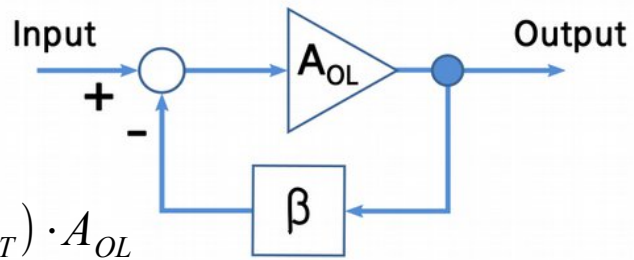
operational amplifier, Op-Amp

Ideálny zosilňovač:

- 1) $A = \infty$
- 2) $R_{vst} = \infty$
- 3) $R_{výst} = 0$
- 4) $f_{max} = \infty$
- 5) $u_{out} = 0$ ak $u_{diff} = 0$
- 6) $u_{max} = \infty$

Spätná väzba

$$u_{OUT} = (u_{INP} - \beta u_{OUT}) \cdot A_{OL}$$

$$u_{OUT} = u_{INP} A_{OL} - u_{OUT} \beta A_{OL}$$

$$u_{OUT} + u_{OUT} \beta A_{OL} = u_{INP} A_{OL}$$

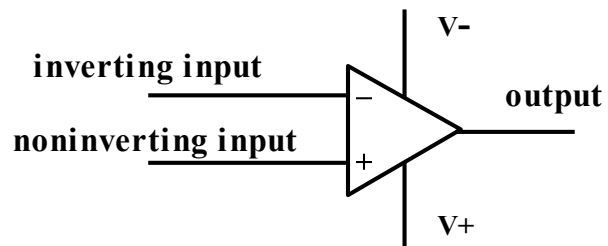
$$u_{OUT} (1 + \beta A_{OL}) = u_{INP} A_{OL}$$

$$u_{OUT} = u_{INP} \frac{A_{OL}}{(1 + \beta A_{OL})}$$

ak platí $A \gg 1$

$$u_{OUT} = u_{INP} \frac{1}{\beta}$$

Operačné zosilňovače

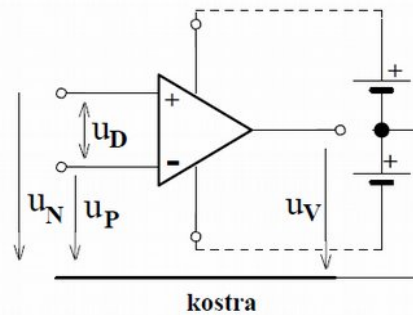

Operačný zosilňovač s napájaním.

a.) symetrický vstup - asymetrický výstup

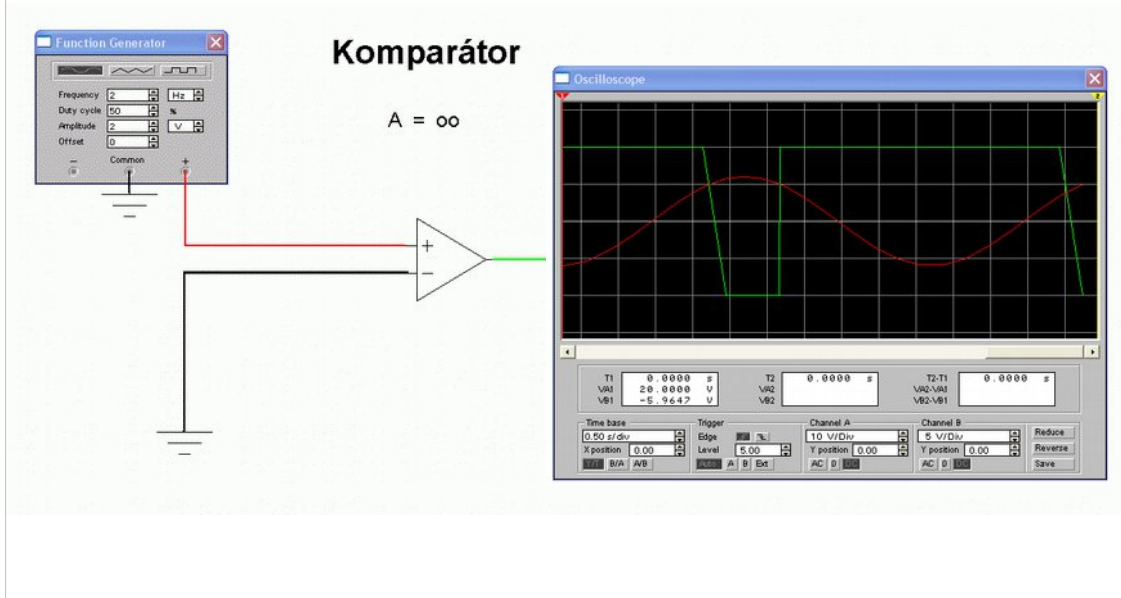
Poznámka:

Je to najbežnejšie použitie a zapojenie OZ

Operačné zosilňovače

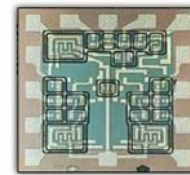

Operačné zosilňovače

Základné druhy

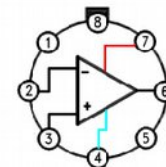
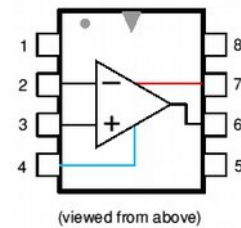
Technológia

- monolitické
- hybridné

Prevedenie

- kovové diskové púzdro TO (8 vývodov)
- plastové radové púzdro DIL
- plastové púzdro SMD

Operačné zosilňovače

Napájanie

Súmerné

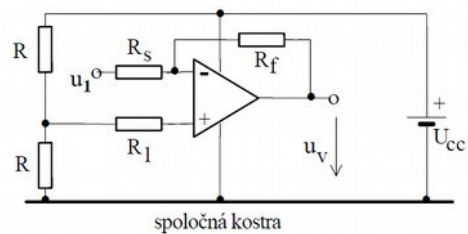
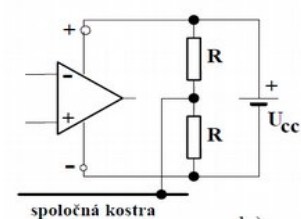
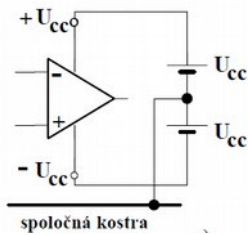
- súmerný $\pm U_{cc}$
- súmerný s jedným zdrojom umelý stred

Nesúmerné

- jeden zdroj
  - vhodnejšie pre $\sim$ signál (oddelený kondenzátorom)
  - odpory R a R1 posúvajú prac. bod do stredu U_{cc}
  - nulová úroveň vstupu i výstupu je potom $0,5U_{cc}$
  - u_V - len kladné hodnoty

Poznámka:

Lepšie výsledky dávajú OZ priamo určené pre jeden napájací zdroj (presnejšie, menšie drifty)

Operačné zosilňovače

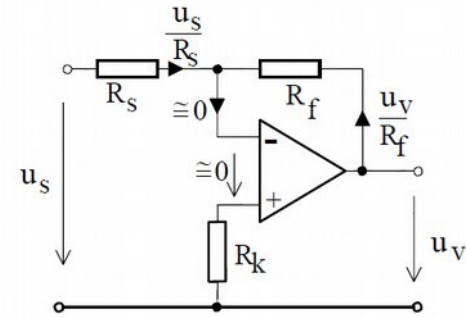
Invertujúci zosilňovač

$$\frac{u_s}{R_s} = -\frac{R_f}{R_s} u_s$$

$$R_k = \frac{R_f R_s}{R_f + R_s}$$

$$R_{vst} \approx R_s \quad a \quad R_{výst} \approx \frac{R_v}{\beta A_0}$$

- platí $A_{sv} \ll A_0$ ($A_{sv} < 0,01 A_0$)
- pre odpory platí
veľké – prúdy zrovnateľné s I_{No}
malé – prúdy $< I_{vmax}$

$$u_v = -\frac{R_f}{R_s} \cdot u_s$$

Operačné zosilňovače

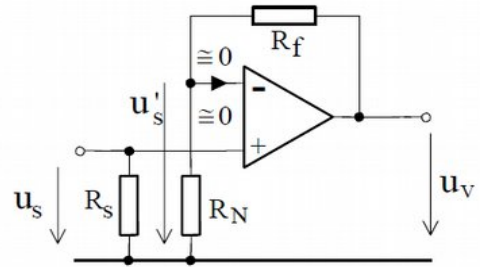
Neinvertujúci zosilňovač

$$u'_s = \beta u_v = \left(\frac{R_N}{R_N + R_f} \right) u_v$$

β – činiteľ spätnej väzby

$$R_{vst} \approx R_{CM} \quad \text{resp.} \quad R_{vst} = \frac{R_D}{1 + \beta A_0}$$

$$R_{vyst} \approx \frac{R_v}{\beta A_0} \quad R_S = \frac{R_f R_N}{R_f + R_N}$$

$$u_v = \left(\frac{R_f}{R_N} + 1 \right) \cdot u_s$$

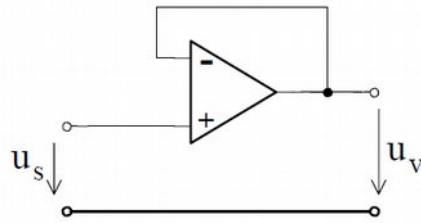
ak : $u_s \cong u'_s$

Operačné zosilňovače

Napät'ový sledovač

Neinvertujúci zosilňovač s $A=1$

- A_u je 1 , teda $u_s = u_v$
- $R_{vst} \approx 10^9 \Omega$, $R_{výst} \approx 10^{-3} \Omega$
(pre bipolár. vstupy)
- impedančný prevodník

Operačné zosilňovače

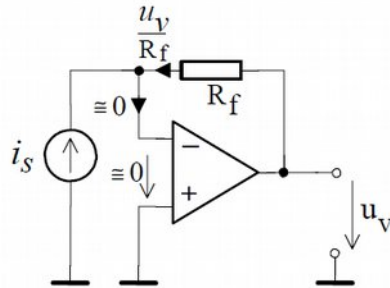
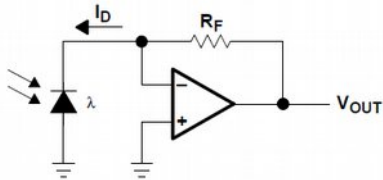
Prevodník I → U

Paralelná sieť z napät'ového výstupu

Riešenie: $u_D \cong 0$, $i_{vst} \cong 0$

$R_{vst} \rightarrow 0$ a $R_{výst} \rightarrow 0$ (nulové sú pre ideálny OZ)

$$i_s = \frac{u_v}{R_f}$$

$$u_v = -i_s \cdot R_f$$

Operačné zosilňovače

Aktívny mostík

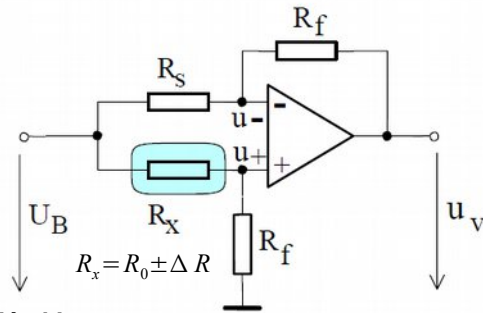
Časť mostíka tvoria SV obvody zosilňovača

Riešenie:

$$\frac{R_f}{R_s} + 1 \gg \Delta R \Rightarrow u_v \approx -U_B \frac{R_f}{R_s} \frac{\pm \Delta R}{\frac{R_f}{R_s} + 1}$$

- ☺ menej súčiastok
- ☺ linearita
- ☺ u_v nezávisí od pomeru R_f/R_s
- ☺ ľahšie vyváženie obvodu R_s

⊗ treba kvalitný OZ s veľkým CMRR, A_0 a malými I_{No}

a ak zvolíme pomer odporov $\frac{R_f}{R_s} \gg 1$

$$u_v \approx -(\pm \Delta R_x) U_B$$

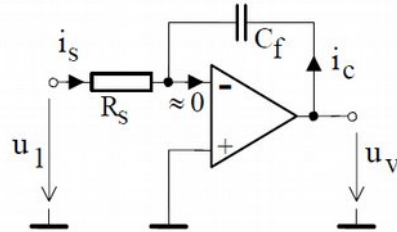
Operačné zosilňovače

Integrátor

Prúd do OZ $\approx 0 \rightarrow -i_c = i_s$

$$i_s = \frac{u_1}{R_s}; \quad i_c = C_f \frac{du_v}{dt}$$

$$\frac{u_1}{R_s} = -C_f \frac{du_v}{dt}$$

$$u_v = -\frac{1}{R_s C_f} \int u_1 dt$$

Poznámka: Kondenzátor - kvalitné dielektrikum, aby zvodové prúdy neboli na úrovni kľudových prúdov. Nie sú vhodné elektrolyty.

Operačné zosilňovače

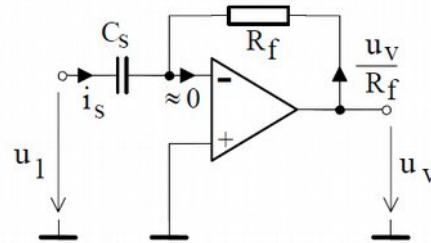
Derivátor

Pre vstupný uzol (-) na obr. platí

$$i_s = -\frac{u_v}{R_f}$$

$$C_s \frac{du_1}{dt} + \frac{u_v}{R_f} = 0 \Rightarrow$$

$$u_v = -R_f C_s \frac{du_1}{dt}$$

Poznámka: Kondenzátor - kvalitné dielektrikum, aby zvodové prúdy neboli na úrovni kľudových prúdo. Nie sú vhodné elektrolyty.